

GÜMRÜK BİRLİĞİNE GİRERKEN MADENCİLİK ve METALÜRJİ SEKTÖRLERİ

sta Berna VATAN
1984/3907

1. GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasındaki ilişkiler 1.12.1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ve 1.1.1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokol ile tesis edilen Ortaklık Anlaşmaları çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye'nin 1987 yılında gerçekleştirdiği tam üyelik başvurusu ile ivme kazanan Topluluğa entegrasyon çalışmaları, 6 Mart 1995 tarihinde gerçekleştirilen Ortaklık Konseyi'nde alınan "Gümrük Birliği"nin tamamlanması kararıyla önemli bir aşama kaydetmiştir. 01.01.1996 tarihinde gerçekleştirilmesi beklenen Gümrük Birliği'nin pek çok sektörde olduğu gibi enerji, madencilik, metalürji sektörlerinde de doğrudan ve/veya dolaylı etkileri olacaktır. Gümrük Birliği'nin ulusal enerji, madencilik ve metalürji sektörlerinin rekabet edebilirliği ile ihracat, ithalat, yurtiçi satış vb. makro ekonomik dengeler üzerindeki pozitif veya negatif etkilerinin belirlenmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Bu çerçevede, AB ile oluşturulması planlanan Gümrük Birliği Perspektifinde AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı Ortak Gümrük Tarifesine (OGT)'ne uyum, ulusal fiyatlandırma ve vergilendirme mekanizmalarının uyumlaştırılması, standardizasyon, devlet yardımları (teşvik mevzuatı) kamu ihaleleri, AKÇT Anlaşmasına işlerlik kazandırılması konuları Ulusal Madencilik ve Metalürji sektörlerimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çalışmada anılan sektörlerin Gümrük Birliği'nden nasıl etkileneceği ve alınması gereken tedbirler yer almaktadır. Çalışma kap-

samında, ETİBANK, MTA, TTK, TKİ ve TDÇİ gibi sektörün önde gelen kuruluşlarının mevcut durumları belirlenmiş ve Gümrük Birliği entegrasyonunun empoze ettiği etkiler açısından analizler gerçekleştirilmiştir.

2. MADENCİLİK VE METALÜRJİ SEKTÖRLERİNDE GÜMRÜK BİRİĞİNE UYUM

2.1 İthalatta Uyum Çalışmaları

Türkiye ile Avrupa Birliği (AB) arasındaki ilişkileri düzenleyen Ankara Anlaşması ve Katma Protokol gereğince, Türkiye 12 ve 22 yıllık takvimler uyarınca Avrupa Topluluğunun 3. ülkelere uyguladığı OGT'ye uymayı ve Topluluğa karşı gümrük Vergilerini Ealdırınayı taahhüt etmiştir. Yine aynı şekilde ithalattaki diğer fon ve kesintilerinde AB'ne uyumu Öngörülmüştür. Türkiye ertelemiş olduğu gümrük vergisi indirimlerini 1988 yılından itibaren yeniden uygulamaya başlamış ve 1.1.1985 tarihinde muafiyete ulaşması gereken 12 yıllık listedeki mallarda vergi indirimini 01.01.1994

Ortak Gümrük Tarifesine uyum sonrası ETİBANK tarafından üretilen aliminyum ürünleri ile perborat, borik asit, ferrokrom ve karpit ürünlerinde üçüncü ülkelere uygulanan yüksek oranlı gümrük ve eş etkili vergilerin AB düzeyine indirilmesinden kaynaklanan pazar kaybı beklenmektedir.

itibariyle % 90'a, 22 yıllık listedeki ürünlerde ise aynı tarih itibariyle % 80'e ulaştırmıştır. AB ile imzalanan Gümrük Birliği Anlaşması ile de bazı hassas mallar, tarım ürünleri ve AKÇT ürünleri dışında kalan konularda 1996 yılı başından itibaren Topluluğa uygulanan gümrük vergisi ve fonların tamamen kaldırılması ve OGT'ne uyulması öngörülmektedir. Vergilerdeki uyumun yanısıra, AB'nden yapılan sanayi ürünleri ithalatında miktar kısıtlamalarının kaldırılması, ihracat vergisi (DFIF) uygulamasına son verilmesi (anlaşmalardan kaynaklananlar Hariç) gibi hususlarda karşılıklı yükümlülükler olarak öngörülmüştür.

Sektörde yeralan kamu kuruluşları açısından ithalatta uyum konusunun potansiyel etki ve sonuçlarına göre; sektörde yeralan kamu kuruluşlarının, yatırım malı ve yedek parça ithalatlarında, OGT uyumu ve AB'ne uygulanan gümrüklerle eş etkili vergilerin kaldırılması ile (Kuruluşların 1994 yılı yatırımları baz alınarak), yaklaşık 2 Milyon ABD\$'ı tutarında tasarruf sağlayacağı ortaya çıkmıştır. Ancak, AKÇT Anlaşmasına işlerlik kazandırılarak, AKÇT ürünlerinde OGT uygulanmasına başlanmasıyla sektörde 40-60 Milyon ABD \$'ı civarında gelir kaybı olması beklenmektedir. AKÇT anlaşmasında taraflara üçüncü ülkelere karşı ticaret serbestliği hükmü yer almaktadır. AB üçüncü ülkelere karşı hammaddelerde % 3.2-8, uzun ürünlerde % 2.5-6, yassı ürünlerde % 3.8-5.3, vasıflı ürünlerde ise % 2.5-6 oranında vergi uygulamaktadır. Türkiye ise aynı ürünlere AB'nin uyguladığı verginin 2-3 katı vergi uygulanmaktadır. OGT'ne uyum, AKÇT ürünlerinde vergi kaybının yanısıra bugüne kadar yüksek gümrüklerle korunan bu

Gümrük Birliğinin potansiyel etkilerini belirlemek amacıyla /ürütülen çalışmalarda ithalat ve ihracatta alınan "Madencilik Fonu" kesintilerinin, Gümrük Birliği Anlaşmasına göre kaldırılması gereği ortaya çıkmıştır

ürünlerin pazara girişini kolaylaştıracak ve ürün çeşitliliği yönünden oldukça zengin olan üçüncü ülkelere karşı Türkiye'de üretilen ürünlerin rekabet şansını oldukça azaltacaktır.

OGT uyumu sonrası JAtAMJE tarafından üretilen alimpyyum ürünleri ile perborat, borik asit, ferrokrom ve karpit ürünlerinde uygulanan yüksek oram, yüksek İli eş etkili vergilerin AB düzeyine indirilmesinden kaynaklanan pazar kaybı beklenmektedir.

AB ile yapılan ithalatta fonların kalkması ile de kömür üreticilerinin ithal kömür karşısındaki şansı önemli ölçüde azalacaktır.

2.2. Gümrük Birliği Kapsamında Mevzuat Değişiklikleri

Gümrük Birliğinin potansiyel etkilerini belirlemek amacıyla yürütülen çalışmalarda, ithalat ve ihracatta alınan "Madencilik Fonu" kesintilerinin, Gümrük Birliği Anlaşmasına göre kaldırılması gereği ortaya çıkmıştır. Söz konusu kesintilerin kaldırılmasına ilişkin gerekli yasa değişikliği teklifleri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na hazırlanmış ve ilgili mercilere gönderilmiştir, ithalat ve ihracattan alınan Madencilik Fonu'nun kaldırılmasının sektöre gelir sağlaması beklenmektedir.

2.3. Devlet Yatırımları

Avrupa Topluluğu, Üye Devletlerin, ulusal endüstrilerine Sermaye Yardımı, AR-GE Yardımı, Eğitim Yardımı, Faiz Sübvansiyonu, Vergi ve benzeri kolaylıklar ve uygun koşullarda Krediler şeklinde yardım yapılmasına izin vermektedir.

Ülkemizde, sözkonusu yardımların birçoğu (sermaye yardımı, AR-GE, eğitim yardımları, faizlerin sübvansiyon edilmesi) henüz mevcut değildir. AT teşvik sistemi gerek teşviklerin kompozisyonu ve amaçları, gerekse teşvik araçları açısından Türkiye'den oldukça farklıdır. Topluluk, sanayi alanında en çok demir-çelik, ulaştırma ve kömür sektörüne yardım yapmaktadır. AT, değişen dünya piyasaları karşısında artık karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmadığı demir-çelik ve kömür sektörünü devlet yardımları ile bir tür koruma altına almaktadır. Söz konusu yardımlar azaltılan kapasite kullanımları sonucu oluşacak işsizliğin olumsuz etkilerini yumuşatma hedefine yöneliktir. Anılan sektörlerde gerçek anlamda teşvikleri AR-GE ve çevre projelere sağlamak için. Ülkemizin, giderek daharekabet açılan ulu Mararşlu serbjst ortamında karşılaştığı problemleri çözmek için, devlet yardımlarını yeniden yapılandırması ve AB ile uyum açısından önem taşıyan teşvik mekanizmalarında yeniden düzenlemeye gitmesin öndü

Avrupa Topluluğu, Madencilik Sektöründe, Avrupa Kömür-Çelik Topluğ (AKÇT) Anlatmasında yer alır

Devletlerin kömür ve demir-çelik endüstrilerine yardım yapmalarına izin vermektedir.

AT, demir-çelik sektörüne;

- AR-GE faaliyetlerine tahsis edilmiş olması;

- Tesislerin kapatılması sürecinde işten çıkarma masraflarının karşılanması;

- Erken emeklilik giderlerinin maksimum %50'sinin karşılanmasına yönelik olması;

- Yunanistan ve Portekiz ile eski Doğu Almanya'nın üretim kapasitelerinin arttırılması;

koşullarıyla yardım yapılmasına izin vermektedir. Ancak, sözkonusu yardımların uygulama alanına konulmasında AT Komisyonuna önceden bilgi verilerek, izin alınması koşulu vardır.

Ülkemizde demir-çelik sektörüne yönelik özel bir teşvik veya yardım me-

kanizması bulunmamaktadır. Demir-çelik sektörü, halen ülkemiz sanayi sektörü yatırımlarına uygulanmakta olan genel teşviklerden (yatırım indirimi, gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu muafiyeti, uygun koşullarda kredi temini, ithalatta KDV'nin er-telenmesi (KDV desteği), arsa desteği, dış kredi teminat mektubu masraflarına katkı, taşınma desteği, elektrik tarifelerinde sübvansiyon, finansman fonundan yararlanma, vergi, resim ve harçlardan muafiyet ve bina inşaat harç istisnası gibi) yararlanmaktadır.

Demir-çelik endüstrisinde olduğu gibi, AT kömür endüstrisinde de "Ortak Pazar" makro prensip ve hedeflerini ve pazarın işleyişini bozmayacak şekilde, Üye Devletlerin ulusal kömür endüstrilerine yardım yapmalarına izin verilmektedir. Ancak, sözkonusu anlaşma belli amaç ve kriterler altında tahsis edilmekte olup, kömür endüstrisine yapılacak yardımların:

1) Kömür endüstrisinde arz güvenliği ve rekabetin artırılması;

ii) Ekonomik olarak uygun olması koşuluyla yeni kapasiteler yaratılması;

iii) Kömür endüstrisindeki global ve bölgesel gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesi;

Jinaçlarına uygun olması gerekmektedir.

Ayrıca, sözkonusu yardımların rekabeti bozmayacak ve kömür üreticileri, satıcıları ve tüketicileri arasında ayrımcılığa neden olmayacak biçimde uygulanması gerekmektedir.

Ülkemizde, demir-çelik

sektöründe olduğu gibi, kömür sektörüne yönelik spesifik bir yardım uygulaması mevcut değildir.

Kömür endüstrisi içinde sanayi sektörü için dizayn edilen genel amaçlı teşvik mekanizmaları geçerlidir.

AB ile Gümrük Birliği sonucunda gerçekleşmesi beklenen ithalat uyumunun, çeşitli olumsuz etkilerinin yanısıra, sektördeki korumanın kaldırılması madencilik ve metalürji sektörleri açısından yeniden yapılanma için itici bir güç ve fırsat oluşturacaktır.

1.1.1994 tarihinde yürürlüğe giren ve kömür endüstrisine devlet yardımlarını düzenleyen Komisyon kararına göre, Komisyonun. AT kömür endüstrisine yapılacak yardımları onaylaması için, sözkonusu yardımın;

- uluslararası piyasalardaki kömür fiyatlarını gözönüne alarak, fiyatların aşamalı olarak düşürülmesi hedefini amaçlayan ekonomik uygulamaların gerçekleştirilmesi;

- üretim birimlerindeki faaliyetlerin kısmen veya tamamen durdurulmasından kaynaklanan sosyal ve bölgesel sorunların çözülmesi;

- kömür endüstrisinde çevre koruma standartlarının sağlanması;

amaçlarından en az birini sağlaması gerekmektedir.

Anılan kararda yeralan süreler içinde bildirimde bulunarak Komisyondan izin almak kaydıyla. Üye Devletler, kömür endüstrilerine yardım yapabilmektedir.

Ülkemizde, demir-çelik sektöründe olduğu gibi, kömür sektörüne yönelik spesifik bir yardım uygulaması mevcut değildir. Kömür endüstrisi içinde sanayi sektörü için dizayn edilen genel amaçlı teşvik mekanizmaları geçerlidir. Ancak uzun yıllardan beri zarar eden (1994 tahmini: 11.768 Trilyon TL) Türkiye Taş Kömürü Kurumu'nun (TTK) zararı Devlet tarafından karşılanmaktadır.

Türkiye ile AB arasında "Gümrük Birliği" ve daha ileri aşamada "Tam Üyelik" süreci çerçevesinde, AKÇT anlaşmasına işlerlik kazandırılması durumunda, ülkemizin teşvik mekanizmalarının Topluluk mekanizmaları ile uyumlaştırılması zorunluluk arz etmekte olup, sözkonusu husus Başbakanlık Genelgesi ile yürürlüğe konulan "Gümrük Birliği Hazırlık Programı" kapsamında yeralan AT politikalarının harmonizasyonu faaliyetlerinin önemli bir kısmını teşkil etmektedir.

2.4. Kamu İhaleleri

AB, Kurucu Anlaşmalarda ayrı bir başlık altında düzenlenmediği halde, serbest rekabet koşullarını oluşturabilmek amacıyla çıkarılan direktiflerle kamu ihalelerinde ortak usuller oluşturmuştur. Ayrıca, kamu ihaleleri uluslararası ticaret açısından da büyük önem taşıdığından, GATT çerçevesinde de düzenlemeler yapılmıştır. Ülkemizde uygulanan ihale usulleri ise bugün için milli ihtiyaçlara göre düzenlenmiştir. Ancak, gerek GATT Anlaşmasına taraf olarak, gerekse AB ile oluşturmayı planladığımız Gümrük Birliği çerçevesinde, ulusal menfaatlerimizde gözönüne alarak, gerekli olan düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu amaçla, Bakanlıklar ve ilgili kuruluşlar tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

3. SONUÇ

AB ile Gümrük Birliği sonucunda gerçekleşmesi beklenen ithalat uyumunun, çeşitli olumsuz etkilerinin yanısıra, sektördeki korumanın kaldırılması madencilik ve metalürji sektörleri açısından yeniden yapılanma için itici bir güç ve fırsat oluşturacaktır. Avrupa Birliği ve diğer ülkelerle karşılaşılacak rekabet karşısında, sektörde yeralan kuruluşlar dünya standartlarında üretim yapılmasına yönelik yeni yatırımlara girişmek durumunda olacaklardır. Sektörde girişim hürriyeti ve liberalizasyon düzeyinin yükseltilmesi ile AB sermayeli firmalar ile Avrupa piyasasına girmek isteyen diğer yabancı sermayeli kuruluşların güçlü sermaye ve teknoloji birikimleri ile sektörde yatırım yapmaları sektöre canlılık getirecektir.

MADENCİLİKTE BILGISAYAR UYGULAMALARI SEMPOZYUMU¹ 95 İZMİR'DE YAPILDI..

Dokuz Eylül Üniversitesi Maden Mühendisliği Bölümü ve Cevher Hazırlama-Zenginleştirme Demeği tarafından düzenlenen "Madencilikte Bilgisayar Uygulamaları Sempozyumu" 28-29 Eylül 1995 tarihlerinde İzmir'de gerçekleştirildi. Sempozyum süresince bilgisayar firmalarının katıldığı bir sergide açılmıştır. Sempozyum programı kapsamında bilgisayarın madencilikte değişik uygulama ve kullanımını içeren 20 bildiri sunulmuştur. Sempozyum Bildiriler Kitabı'nda sunulan 20 bildiriyle beraber toplam 31 bildiri yer almıştır. Bildiriler Kitabı delegelere kayıt esnasında verilmiştir. Bu konuda düzenlenen ilk sempozyum olması nedeniyle yoğun ilgi toplanmış ve 200 dolayında delege katılımı olmuştur.

Endüstrinin her alanında kullanılan bilgisayarları madencilik sektöründe de

yoğun bir kullanıma sahiptir. Bilgisayar yazılım ve donanımlarındaki gelişmeleri ve uygulamaları, madencilik sektörüne duyurmak, bu gelişmelere yardımcı olmak ve bilimadamları ile sektör çalışanlarını bir araya getirmek amacıyla düzenlenen sempozyum, başarılı olmuş ve ilgi toplamıştır.

Sempozyumda cevher hazırlama, açık işletme ve yeraltı işletme konularında oldukça ilginç bildiriler sunulmuştur. Bu bildirileri içeren kitap İzmir D.E.Ü. Maden Mühendisliği Bölümünden temin edilebilir.